

## STUDENT MOBILITY BEING A PREREQUISITE FOR ENHANCING COMPETENCES IN THE CONTEXT OF SUCCESSFUL INTERCULTURAL COMMUNICATION

**Abstract:** The paper discusses the main concepts that influence the professional development of young people and enhance the process of gaining knowledge and skills in a certain major, both at home and host institutions. The paper focuses on the importance of fluency in foreign languages. Erasmus motilities offer variety of majors which give students an exceptional opportunity to develop their creativity and lead them towards innovation. The exchange programme includes potential opportunities for intercultural understanding, tolerance and intercultural competence, necessary not only to deal with professional tasks, but also with difficulties arisen in the process of intercultural dialogue.

---

### Author information:

**Ergidzhan Alinder-Ismailova**

Lecturer, PhD

at Konstantin Preslavsky – University of Shumen

Faculty of Education

✉ [alinder@shu.bg](mailto:alinder@shu.bg)

🌐 Bulgaria

### Keywords:

students, mobility, competences, intercultural competences, EU programme, foreign language skills

Основни двигатели в професионалното израстване на младите хора се оказват придобитите знания и умения по определена специалност, както в родината, така и в чужбина, и владенето на чужди езици. Богатото разнообразие от специалности, по които студентите осъществяват мобилност по *Еразъм* и които дават изключителна възможност за развитие на тяхната креативност и ориентирането им към иновациите, включва в себе си потенциални възможности за интеркултурно разбирателство, толерантност и интеркултурна компетентност, необходима не само за справяне с професионалните задачи, но и при възникване на трудности в процеса на интеркултурния диалог. Резултатите от анализа на отчетите на осъществилите мобилност показват, че желанието им да се обучават по тази програма се обуславя от следните съображения:

- запознаване с чужда страна;
- нови приятелства със студенти от чужбина;
- възможност за запознаване с чужда култура и обичаи;
- обогатяване на знанията и опита по избраната специалност;
- възможност за по-голяма самостоятелност;
- усъвършенстване на чужди езици;
- сравняване на различни образователни системи;
- усъвършенстване на собствената личност;
- промяна в начина на живот.

Културата пряко влияе върху възприятията, мисленето, комуникацията, ученето и дори използването на технологии от хората. Въпреки това все още голям процент от съвременните

поколения не познават характеристиките на други култури и не осъзнават, че социалното поведение и нагласи могат да бъдат засегнати негативно при взаимодействието с други хора.

Анализът на отговорите от проведена анкета сред студенти от Шуменския университет, осъществили мобилност, показва, че те са развили в голяма степен емоционални, рационални и когнитивни умения и способности да оценяват, демонстрират поведенческа гъвкавост и да установяват комуникация в чужда образователна среда. От изключително значение в този процес е уменията за осъществяване на успешна комуникация с хора от различни култури и с различна ценностна система. С други думи, придобиването на интеркултурни компетентности се измерва и с оценяването на предаването и получаването на правилните комуникационни кодове и съобщения от и към всяка култура.

Интересното е, че констатациите се доближават до тези от проведена от Центъра за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР) анкета със студенти от всички български университети, участвали в програмата *Еразъм* през учебната 2007/2008 г. След завръщането в България студентите очертават ползата от включването им в мобилността в следните насоки:

- усъвършенстване на знанията по специалността;
- развитие на личността;
- възможност за промяна на светогледа;
- усъвършенстване на чужди езици;
- запознаване с чужда култура и обичаи;
- установяване на контакти с чуждестранни студенти;
- желание да се поддържат тези контакти;
- развитие на социални умения;
- развитие на качества като толерантност, емпатия и възможност да се разглеждат проблемите от различна перспектива;
- развитие на стратегически умения;
- умения да се решават конфликти, породени от различия между културите.

Фундаменталният аспект на европейския политически проект е създаването на Европа като културна общност, едновременно разнообразна и отчетлива. Движеща сила за тази инициатива е не само достигането на икономически, монетарен и политически съюз на държавите, но и вярата, че Европа има своя специфична, богата културна идентичност. Следва да се уточни, обаче, че до момента културата е играла второстепенна роля в сравнение с икономиката. Културната политика е инкорпорирана в договорите, но позицията ѝ все още е маргинална и ограничена от изискването за единодушно гласуване на нейните инициативи. Вдъхновени от желанието да постигнат помирение след войната и да осигурят траен мир, вдъхновителите на европейската интеграция определят мисията си предимно в икономически план, започвайки от важни практически теми като производството и търговията с въглища и стомана. Постепенно европейските институции се развиват, за да достигнат нивото на свободно движение на стоки, услуги, капитали и работна ръка. Комплексната икономическа структура, която се стреми да интегрира държавите, регионите и гражданите, постепенно добавя към себе си политически, монетарни и социални елементи. Гражданското измерение на Европа намира израз във взаимосвързаните платформи на неправителствените организации, които обединяват локални, европейски и дори глобални теми и проблеми от специфичен или общ характер. Но културното измерение на европейската интеграция остава скромно и предпазливо.

Въпреки че културната политика не се стреми да стандартизира, а да изгради културна идентичност, в която се съсредоточава разнообразието на Европа тази политика е от първостепенно значение за развитието на европейско културно съзнание. Тя действа като

благоприятен фактор за развитие на идеята за обща идентичност и за по-висока степен на кохезия. В наши дни при ускоряването на интегративните процеси в рамките на ЕС, културата започва да се осъзнава като общ интерес и обща загриженост. Въпреки пречките и недостатъците, става ясно, че е намерена точна формулировка на специфичната характеристика на европейската култура – общност в разнообразието. Осъзнава се необходимостта от по-тесни връзки между националните политики и действията на ЕС – развитие и засилване на културните мрежи, обща политика за търговията с трети страни, съвместни усилия за изграждане на образа на европейската култура пред останалия свят, споделяне на добрите практики в отделни държави – методи на планиране, административни инструменти, партньорство между общественния сектор, частния сектор и независимите организации. Сътрудничеството между двата типа културна политика – националната на страните и наднационалната на Съюза би довело да видим подем и развитие на културния сектор.

Исторически факт е, че европейският проект започва с идеята за помирение между Франция и Германия след войната. И това успешно се превръща в стълб на интеграцията. Не може да се заяви категорично, че цялата враждебност е елиминирана. Това не се случва нито със Северна Ирландия, нито с Кипър, нито с Хърватска, нито с бежанските вълни през последните години. И именно затова, изграждането на мир, доверие и диалог става все по-важна задача, особено по границите на разширяващия се Съюз. Културното разнообразие на континента се изразява с най-различните видове „спомени“, модели на митологични интерпретации, историографски ориентации и натрапчиви идеи. Те би трябвало да бъдат преработени и овладени, да бъдат описани и предавани без шовинизъм и демагогия. Това са и най-важните предизвикателства пред образованието. За да успее като културен проект, Европа трябва да се превърне и в амбициозен образователен проект. Образованието може и трябва да играе роля в подготовката на хората за живот в интеркултурно общество, създавайки умения и развивайки ценности, които пораждат толерантност, взаимно уважение, демократично поведение, познание за другостта и другия.

Болонската декларация предлага визия за нарастваща синергия и синхрон между европейските системи за висше образование по отношение на изисквания, образователни процеси и резултати. Има схеми и програми на ЕС, по които историци, научни институти и департаменти по история биха могли да се свързват в тематични мрежи, за да разработят европейското направление в своите дисциплини, изследвания и преподаване, което да се отрази на образованието в различните му нива. В същото време стандартите, разработени от Съвета на Европа и някои глави на Хартата за човешки права, поставят параметри, визиращи общи ценности и начини, по които те да се развият. За да се утвърдят тези ценности, Европейският съюз би трябвало да разшири своя ангажимент в културната сфера, да стимулира многостранното културно сътрудничество, мултилингвизма, изкуството във всичките му форми. Непосредствена цел на политиката, достижима и полезна, е развитието на интеркултурни компетенции. Типът интеркултурни компетенции, които са нужни днес на младите хора, включват способността за осъзнаване и използване на културните различия като ресурс за учене от другия и структуриране на ефективни действия в специфични контексти. Основен елемент на подобни умения е активното осъзнаване на личността като комплексна културна индивидуалност, която влияе върху начина на мислене и действие.

На реализиращите мобилност студенти им е по-лесно да развият способност да се ангажират с другите и да изследват мнения и вярвания, които определят нечие поведение и цели. Усвоената и/или надградена интеркултурна компетентност им предоставя различни гледни точки към действителността, което пък прави много по-възможно възникването на общо разбиране и съвместно действие.

Процесът на международна интеркултурна интеграция в глобален мащаб на университетските и изследователските центрове с цел подобряване на качеството на комуникация и разпознаваемостта на образователния и научен продукт се дефинира като *интернационализация* във висшето образование. Различните аспекти на този процес са: мобилност на студенти, мобилност на преподавателски и административен персонал; международни академични програми; интернационализация на учебното съдържание; учебните програми и квалификационната рамка на съответния университет. Интернационализацията се превръща в приоритет в стратегиите на много институции за висше образование. Тази концепция включва огромно разнообразие от институционални политики и дейности, които, за да са успешни и устойчиви, би трябвало да произтичат от институционалната визия и мисия на съответната институция. Терминът *интернационализация* се използва все повече в европейските страни, поради нарасналия интерес към внедряване на международно измерение във висшето образование. Обикновено той се тълкува в смисъла на определението на Найт и Де Уит, като един от начините, по които държавата отговаря на влиянието на глобализацията, като в същото време уважава индивидуалността на нацията. (Найт и Де Уит, 1997: 35). На много места все още интернационализацията се ограничава само в рамките на студентската, преподавателската и административна мобилности. Постепенно се формира разбирането, че концепцията включва цялата университетска система – развитието на нови учебни програми, специфична езикова и културна подготовка за студенти и персонал, както и цялостна промяна на парадигмата на мисията на институцията. Осъзнава се фактът, че е много по-ефективно да се възприеме интернационализацията като динамичен процес, който трябва да се интегрира в академичните програми, политиките и процедурите на институцията, за да осигури устойчивост на международното измерение. Межкултурният аспект се поставя наравно с международния, за да се акцентира, че интернационализацията не е насочена само към държави, а включва и различни културни и етнически групи.

Като цяло няма еднозначно решение за това как следва да се организира дейността в дадена образователна институция, за да се изследват когнитивните и поведенчески измерения на студентите и влиянието на културата върху взаимодействията, нито пък съществува отделна теория, която да осигурява насоки и подходи за справяне с предизвикателствата и динамиката на межкултурните взаимодействия. Развиването на интеркултурните умения изхожда от факта, че всеки индивид притежава набор от културно-формирани гледни точки за света и поведенчески норми. Този придобит опит влиза в действие при общуването с другите хора. Всяка култура формира основните разбирания, споделяни от нейните членове и създава моралните и когнитивни предпоставки за техните възгледи и поведение. Те не се артикулират външно и са скрити под повърхността. Само малка част от културата е видима – поведението, ритуалите, символите, писаните правила, изкуството. И тази малка част е израз на невидимата база от основни вярвания, норми и ценности. (Антал 2001: 18-20)

Декларацията от Болоня създава ново измерение за интеграция и развитие в европейската зона на висшето образование. Шестте основни цели, заложи в Болонската декларация, са рамката за продължаване на успешната комуникация в рамките на образователното пространство:

- възприемане на система от лесно разпознаваеми и съпоставими образователни степени;
- включване в системата на обучение, базирана върху трите цикъла на обучение;
- усъвършенстване на системата за натрупване и трансфер на кредити;
- стимулиране на мобилността, основано на идеята за иновации споделяне на добрите практики в обучението, преподаването и обмена на знания;
- стимулиране на европейското сътрудничество в областта на осигуряване качеството на обучение чрез усвояване на иновационни практики;

- стимулиране на инициативи от общ интерес в европейското измерение на кооперирането в обхвата на висшето образование. ([http://media.ehea.info/file/Ministerial\\_conferences/02/8/1999\\_Bologna\\_Declaration\\_English\\_53028.pdf](http://media.ehea.info/file/Ministerial_conferences/02/8/1999_Bologna_Declaration_English_53028.pdf))

Опитът сочи, че интеграцията в образователната сфера е успешна винаги, когато създава ново, по-високо ниво на качеството. Посланието на европейските образователни институции от сферата на висшето образование след срещата им в Букурещ през 2012 г., проведена под надслов „Да използвам потенциала си по най-добрия начин: консолидиране на европейското пространство за висше образование“, определя качеството като базисно и съществено условие за доверие, релевантност, мобилност, съпоставимост и привлекателност в европейската зона на висше образование.

([http://media.ehea.info/file/2012\\_Bucharest/67/3/Bucharest\\_Communique\\_2012\\_610673.pdf](http://media.ehea.info/file/2012_Bucharest/67/3/Bucharest_Communique_2012_610673.pdf))

Ето защо въпросът, който стои пред образователните институции, е свързан с реализирането на целите, заложи в Болонската декларация в няколко ключови насоки, а именно:

- *изграждане на доверие* чрез формите на коопериране и механизма за финансово подпомагане, действащи на Европейско ниво, за съвместна работа, включваща мониторинг върху постигнатите резултати и оценяване на общите дейности и постижения, както и за осигуряване на качеството в образователната и научноизследователската дейности;
- *мобилност* на студентите, преподавателите и служителите във висшите училища като съществена характеристика на Европейската зона на висше образование;
- *съпоставимост* по отношение на квалификационните и компетентностите характеристики в трите степени на обучение (бакалавър, магистър и доктор).

Очертана е стратегия до 2020 г., насочена към разширяване на сътрудничеството с партньорските образователни институции в Европа и света в следните направления:

- увеличаване на броя на европейските партньори – образователни институции от страните членки на Европейския съюз с очакванията за реализиране на устойчив растеж по отношение броя на мобилностите на студенти и преподаватели с цел повишаване качеството на обучението;
- разработване на съвместни образователни и научноизследователски проекти в трите степени на обучението, основани на модерна инфраструктура и технологии на преподаване, тестване и оценяване на обучаваните студенти и научните изследвания.

Основните полета на действие, към които се насочва стратегията са:

- мобилност на студенти (в трите степени на обучение в рамките на висшето образование), преподаватели и служители, основана на двустранни рамкови и двустранни *Ерзъм+* споразумения с чуждестранни партньори;
- участие в международни университетски мрежи в областта на знанието, образователните технологии, създаване на капацитет, трансфериране и десеминация на знания, добиване на нови знания;
- изграждане на стратегически партньорства в областта на обучението и в научноизследователската дейност, свързани с добиване на нови знания и иновативни технологии;
- участие в проекти с чуждестранни партньори за изграждане на капацитет.

Ползите от прилагането на стратегии за развиване на интеркултурните компетенции на студенти и преподаватели и интернационализацията са в много посоки. Най-същественото в дългосрочен план е усвоеното ново разбиране и поглед към света. Социалните и културните взаимодействия между преподаватели и студенти, мултикултуралните аспекти в преподаването

и ученето, навлизането на специфичен стил на работа във всички организационни нива на институцията подготвят нов тип хора, отворени за многообразието и различието. Възможностите за културен обмен и разбиране се отчитат като ползи от всички страни, участващи в процеса – от конкретните участници до националните институции. Знае се, въпреки че е трудно да се измери количествено, че веднъж създадените връзки генерират нови сътрудничества, отразяват се на кариерата и бъдещото развитие в личен и професионален план. Когато студентите се завърнат след обучение в чужбина, те внасят своя “личен капитал”, който се изразява не само с полученото формалното образование, но и с преживения културен, интелектуален, личен опит.

Очакваните резултати от прилагането на стратегията за интернационализация са:

- чрез дейностите по програма *Еразъм+* да се формира съзнание сред студентите, преподавателите и служителите за принадлежност към общото Европейско образователно пространство и да се оформи ново мислене, преодоляващо културните различия сред европейските партньори, чрез което да се допринесе за обогатяване на общата европейска култура;
- да се позволи на студентите, преподавателите и административния персонал да се докоснат до модерните образователни технологии и методологии, прилагани в обучението, които се прилагат в партниращите образователни институции;
- да се подобри качеството на процеса на обучение посредством мобилността на студенти и преподаватели и да се формира квалифициран човешки ресурс;
- да се акумулира опит от мобилностите в чуждестранните университети, който да допринесе за развиване на иновативни практики и високи постижения в преподавателската и административната дейност, с което да се посрещнат предизвикателствата в динамично променящата се образователна среда.

Развитието на личностните компетенции включва аспекти като:

- осъзнатост за собствена културна определеност;
- познаване доминиращите културни модели;
- умение за определяне собствена независима позиция, съзнавайки, че тя е културно повлияна;
- увереност да се търсят набор от модели за взаимодействие;
- интерес и активно любопитство към другостта, както и чувство за лично обогатяване;
- проява на толерантност и равнопоставеност при взаимодействия с околните;
- способност да се развиват и поддържат връзки и взаимоотношения;
- способност да се комуникира ефективно и адекватно с минимални загуби и изкривяване на разбирането;
- способност да се постига съгласие и да се достига до сътрудничество с другите.

Тези качества са необходими не само за интеркултурните взаимодействия, но и за междуличностните. Но при межкултурното ниво изискванията са много по-високи, защото при сблъсъка на културите, общите неща намаляват, а различията се увеличават драстично.

В тази връзка е важно да се отбележи нововъведението в програма *Еразъм+*, в сравнение с много дейности за мобилност по други програми - засилва се подкрепата, предоставяна на участниците в дейности за мобилност за подобряване на техните чуждоезикови компетентности преди и по време на престоя им в чужбина. От 2014 г. Европейската комисия въвежда постепенно европейска онлайн услуга за езикова подкрепа. Услугата предоставя на участниците в дългосрочни дейности за мобилност възможност да оценяват своето познаване на езика, който ще използват за своето обучение, работа или доброволческа дейност в чужбина, както и да преминават онлайн езиков курс, за да усъвършенстват своите компетентности. Участниците, които

владят основния език на своето обучение, работа или доброволческа дейност най-малко на ниво B2, могат по свое желание да преминат курс по езика на приемащата страна.

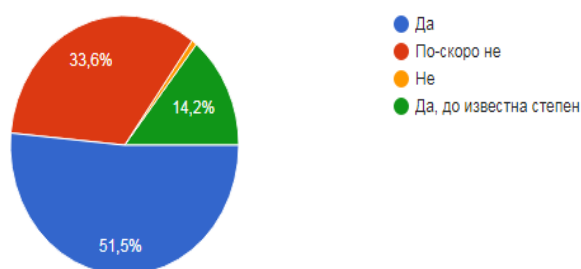
Освен това, програма *Еразъм+* предоставя, в по-голяма степен, отколкото предишните програми, пространство за разработване на дейности за мобилност с участието на организации партньори с различен опит и работещи в различни области или социално-икономически сектори (например стажове в предприятия, неправителствени организации (НПО) или публични органи за студенти или ученици в професионални училища; записване на учители в курсове за професионално развитие, провеждани в дружества или центрове за обучение; провеждане от бизнес експерти на лекции или дейности за обучение във висши учебни институции, дружества, участващи в доброволчески инициативи за развиване на корпоративната социална отговорност, осъществявани съвместно с сдружения и социални предприятия и т.н.).

Трета важна характеристика на дейностите за мобилност, обуславяща техния иновативен характер и качество, е обстоятелството, че организациите, участващи в програма „Еразъм+“ имат възможност да организират дейности за мобилност в по-широка стратегическа рамка и в средносрочен план.

Периодично се провежда анкетно проучване сред осъществилите мобилност студенти на Шуменския университет при отчитане на легитимния им период. Отговорите на някои въпроси подсказват, че интеркултурното обучение е неефективно сред осъществилите мобилност студенти на Шуменския университет, докато самите те не осъзнаят важноста от изучаване на културните, социалните и етническите различия. Зависимостта на динамиката на развитието на межкултурната компетентност от мотивацията на студентите се отбелязва от редица изследователи. (Джонсън 2006: 536) Получената информация се анализира комплексно в зависимост от познанията, нагласата, отношението и личния си опит по проблема изследваните лица формират групи.

Фиг. 1

Запознат ли сте с термина „интеркултурно образование“?

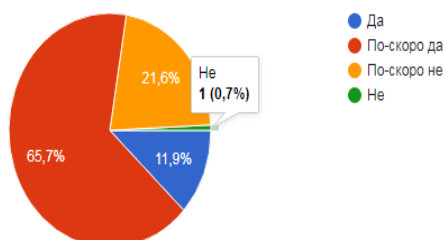


Социалната реализация е проблем на всяка общност, на всяко семейство и на всеки гражданин. Според Веселина Иванова в основата на нарастването на обема на движението на хората са редица икономически и социални причини. Предимно тези в активна възраст и с висока степен на образование и квалификация са склонни да предприемат подобно действие (Иванова 2018: 292).

Студентите отчитат, че всички имат равни права, следователно и равни задължения, което изисква от всеки да даде своя принос за изграждането на равноправие и справедливост (социално-икономическа и културно-етническа). Отговорите на въпросите показват, че осъществилите мобилност студенти осъзнават съществуването на културни различия, а успешната комуникация преодолява възникналите пречки.

Фиг. 2

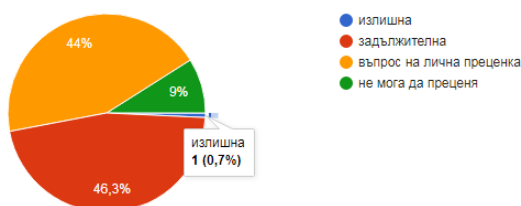
Смятате ли, че мобилността Ви помогна да опознаете по-добре  
Вашата култура и културата на приемащата страна?



Въпреки, че терминът *интеркултурна компетентност* днес се използва широко в областта на межкултурната комуникация, все още няма една обща дефиниция. Единствено, съществува консенсус за това, че развитието на компетенции по отношение на друга култура дава възможност за мощна рефлексия върху своите собствени възгледи за света. Факт е, че обогатяването на интеркултурната компетентност на студентите е належаща необходимост. Стандартната им подготовка, получавана в университета, трябва да бъде обогатена с познания от областта на науките, интерпретиращи проблемите на различието и разнообразието. Овладяването на познания и най-вече умения за комуникация, управление и подкрепяне на разнообразието е съществена част от педагогическия инструментариум на модерния студент, учещ и работещ в условията на глобализацията и бързата промяна на техники и технологии; ценности, очаквания и отношения към образованието.

Фиг. 3

След натрупания опит в Програмата как преценявате необходимостта от специална предварителна подготовка за опознаване на бита, традициите, обичаите, езика, историята и културата на съответната страна, с чийто представители работихте съвместно в учебния процес:



Глобалната информационна мрежа и използването на технологиите, включително и социалните мрежи, дават нови възможности за организиране на обучението и практическата подготовка на студентите. Тази нова реалност предоставя различен подход към обучаваните и самото обучение, използвайки виртуалното пространство като една нова „семинарна зала“, в която професионалните компетентности се развиват посредством интерактивни електронни средства. Влиянието на идеите за социалното учене като участие, и всъщност като съвместно учене и общуване на практика с целия свят, е изключително силно и набира популярност през последните няколко години. Концепцията на Хагел, че в дигиталната ера социалното учене се превръща в централен процес и се прилага все по-често в научните разработки относно съвременните методи за усвояване на компетенции. (Хагел 2008: 96)



Браун описва нови характеристики на ученето. Той посочва, че нашето разбиране на определено съдържание е социално изградено чрез разговори и комуникация за това съдържание, както и чрез взаимодействието с други хора. Резултатът е отместване на фокуса от това, какво научаваме, когато използваме информационни технологии, върху това, как го научаваме. Друга характеристика на социалното учене, набелязана от Браун, се крие в благоприятните възможности и условия, предлагани от платформите с отворен код, за свързване на растящ брой учащи и за участие в процеса на създаване и използване на съдържание. (Браун 2009: 63)

В серия видео лекции, изнесени пред университети и конференции, а също и в публикации, Браун защитава своето виждане за развитието на нова култура на учене в дигиталната ера. Според него състоянието на постоянен прилив, в което се намира в момента съвременното общество, води до голяма промяна в образованието, в ученето, в медиите и т.н. Това означава, че най-важната способност на учащите е свързана с техните умения да създават и да участват в групи. В тези групи ученето се извършва по следния модел:

създаване → създаване и обмисляне → създаване, обмисляне и споделяне

Всяко споменаване на темата култура неизбежно насочва и към проблема за културната чуждост. „Култура в най-широк смисъл е онова, което те превръща в чужденец, когато напуснеш дома си” – гласи една популярна дефиниция на културата. От нея проличават две неща: първото е, че чуждостта не е постоянно качество, а отношение. Чуждостта не съществува сама за себе си, тя предполага наличието на друг, който възприема първия като чужд. Това означава, че забелязването на чуждостта насочва погледа на наблюдаващия и към собствената култура. Създаването на усет за собствената култура е важна задача по пътя към интеркултурната компетентност и тя не може да бъде постигната без отразяването в погледа на другия.

Чуждостта следователно се гради върху взаимност. Тя съществува чрез противопоставянето „ние” и „другите” – всяко споменаване на „чуждото” съдържа (имплицитно) изказване за „родното”. Малцина осъзнават обаче, че съобщават нещо за себе си, когато нарекат някого „чужд”. Защото усещането за чуждост възниква едва при (обикновено несъзнателната) съпоставка със собственото поведение и при установяването на несъответствие. Ако се промени базата за съпоставка, ще се промени и чувството за чуждост. Знанието за относителността на това чувство е много важно в процеса на интеркултурно обучение: обучаваните могат да използват всяка констатация на другост, за да проверят своя регистър от очаквания и съотнасяния, които обикновено се осъществяват „автоматично”. Отношението между родното и чуждото позволява да се разбере защо общуването с чуждостта може да бъде емоционално натоварено: то предполага наличието на готовност да поставиш под въпрос себе си и своя привичен свят - самото допускане на чуждия поглед отвън изисква преодоляване на собствената личност и емоционален самоконтрол.

В заключение следва да се отбележи, че усвояването на актуални, тематични и практични знания, свързани с мултикултурното образователно пространство, гарантира лесна и бърза адаптивност към новата среда и ефикасно решаване на възникнали проблеми. В теоретичен план се утвърди, че тези компетентности са средство за съхраняване и развиване на националната традиция, за предаване на основите на толерантното общуване между поколенията извън пределите на собственото семейство и привързаността, произтичаща от родовите връзки. Интеркултурната компетентност на студентите, т.е. способността на личността да демонстрира

ефективност и ефикасност в комуникацията с другите, се развива успешно в мултикултурна образователна среда а успешната комуникация и развитието на интеркултурните компетентности се обуславя от изучаването на чужд език по утвърдена методология.

Бъдещите изследвания в областта на междукултурната дидактика следва да бъдат насочени към цялостното изучаване на културната идентичност на студентите, което според редица автори се позовава на структурните компоненти на междукултурната компетентност.

### References:

1. Ivanova, V., Demographic characteristic of Shumen Municipality, SocioBrains, Issue 45, May 2018, pp. 283-294, ISSN 2367-5721 (online), www.sociobrains.com, Publ.: Veselina Nikolaeva Ilieva., Bulgaria, (SJIF = 5.536) – (български език), 2018
2. Bradford, L., Allen, M., Beisser, K. An evaluation and meta-analysis of intercultural communication research: research report. - Milwaukee: University of Wisconsin-Milwaukee, Wisconsin, the USA. -1998. - p.46.
3. Brinkman, D., Wink, M. How to assess the intercultural competence of students? // Selected Papers of Sofia Congress SIETAR Europa / J. Roth (ed.). - 2007. - p. 5-23.
4. Buth, W.G., Karen L. Student Teaching Action Plans: A Context for Expanded Inquiry in Multicultural Education. //Physical Educator, Fall 2000//, vol. 5, issue 3, 2000.
5. Community Further Education Board, State of Victoria, Australia, 2000. - p. 34.
6. Crawford, B. J. Exploring intercultural competency growth by non-mobile university students through interaction with dissimilar others: master of arts thesis / Barbara J. Crawford. - Jyvaskyla, Finland: University of Jyvaskyla, 2008. - p. 322.
7. Crowne, K. A. What leads to cultural intelligence? // Business Horizons. - 2008. - № 51. - p. 391399.
8. Daniel, J. H., Roysircar, G., Abeles, N., Boyd, C. Individual and cultural-diversity competency: focus on the therapist // Journal of Clinical Psychology. - 2004. - Vol. 60, № 7. - p. 755-770.
9. De Vita, G. Does assessed multicultural group work really pull UK students' average down? Assessment & Evaluation in Higher Education, 2012.
10. Johnson, J. P., Tomasz Lenartowicz, T., Apud S. Cross-cultural competence in international business: toward a definition and a model // Journal of International Business Studies. - 2006. - № 37. - p. 525-543.
11. Key Competences for Lifelong Learning. European Reference Framework. Annex of a Recommendation of the European Parliament, 2007.
12. Ruben, B. D., Kealey, D. J. Behavioral assessment of communication competency and the prediction of cross-cultural adaptation // International Journal of Intercultural Relations. - 1979. - Vol. 3. - p. 15-47.
13. Sakallı, N. Sosyal Etkiler “kim kimi nasıl etkiler?”, Ankara: İmge Kitabevi, 1998.
14. Sullivan, T., Applied Sociology: Research and Critical Thinking. New York: Macmillan Publ. Company, 2012.
15. Vervoort, M. J. H. Assessment and development of intercultural competence of a study abroad: master of arts thesis / Marian J. H. Vervoort. - Ouachita Baptist University, 2010. - p.59.

### On-line sources:

1. Бяла книга за бъдещето на Европа: [https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bjala\\_kniga\\_za\\_bdeshteto\\_na\\_evropa\\_bg.pdf](https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/bjala_kniga_za_bdeshteto_na_evropa_bg.pdf).
2. Декларация на европейските министри на образованието по въпросите на интеркултурното образование в новия европейски контекст: [https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-bg\\_bg.pdf](https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2016-bg_bg.pdf).
3. INCA (Intercultural Competence Assessment): Assessor Manual. - INCA, LdVII, 2004. - 47 p.